

Archeologienota

Hasselt (Runkst), Djef Swennenstraat 17

Deel II: Programma van Maatregelen

Projectcode: 2020H132

Historisch en Archeologisch Advies, Studies en Toegestemd onderzoek

Rik van de Konijnenburg, Grauwe Torenwal 6/00/1 - B-3960 Bree (BE)
Mob. 0496 209 018 - e-mail: rik@konijnenburg.com

verwijzing: VAN DE KONIJNENBURG, R., (2020), Hasselt (Runkst), Djef Swennenstraat 17, HAAST-rapport 2020-61, Bree, D/2020/12654/61

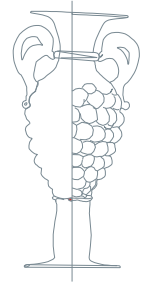

Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd en/of openbaar gemaakt worden door middel van druk, fotokopie, microfilm of op welke wijze ook, zonder voorafgaandelijke schriftelijke toestemming van de uitgever.

Wettelijk depot: D/2020/12654/61

Copyright reserved. No part of this publication may be reproduced in any form, by print, photoprint, microfilm or any other means without the permission from the publisher.

COVERFOTO: luchtfoto, opnamejaar 2019 © geopunt.be

INHOUD

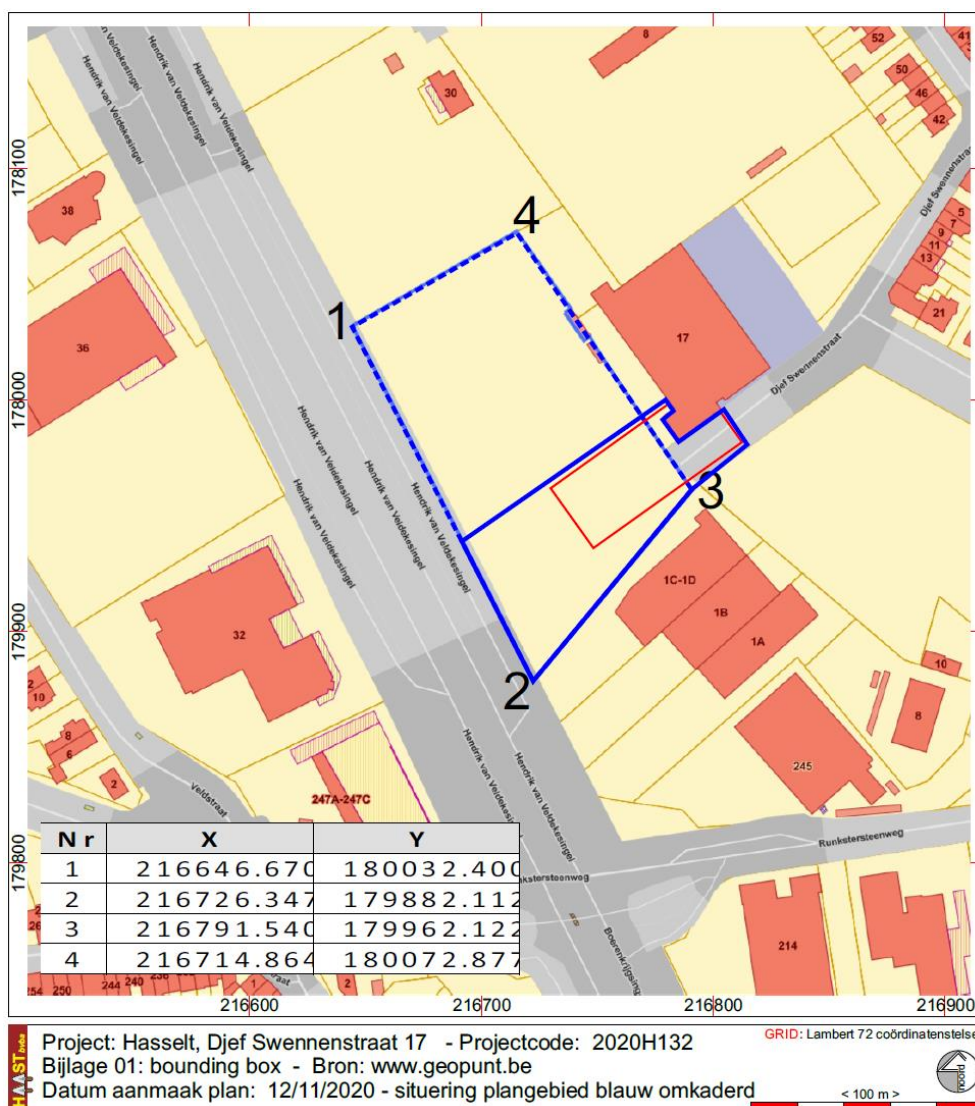
1. Administratieve gegevens
2. Aanleiding van het (voor)onderzoek
3. Resultaten van het vooronderzoek zonder ingreep in de bodem
4. Gemotiveerd advies
5. Onderzoeksstrategie, onderzoeksmethode & technieken
6. Lijst met afbeeldingen
7. Bibliografie

Programma van maatregelen

1. Administratieve gegevens

1.1 Administratieve gegevens

Projectcode	2020H132
Actoren	Rik van de Konijnenburg, OE/ERK/Archeoloog/2015/00041
	Avenir Architecten / Stad Hasselt
Locatie: Provincie	Limburg
Gemeente	Hasselt
Deelgemeente	Runkst - Dormael
Site (adres)	Djef Swennenstraat 17
Kadastrale gegevens	Hasselt, afd 6, sectie F perceel 209n (partim: 5122 m ²), F220s2(partim : 170m ²), openbaar domein (weg: 608m ²)
Oppervlakte onderzoeksgebied	opp totaal 5900 m ²
Kadastraal percelenplan	Zie fig. 2
Topografische kaart	Zie fig. 3
Relevante termen thesauri OE	Bureauonderzoek / programma van maatregelen

Bounding Box:

Fig. 1: Bounding Box

Kadastrale gegevens: Hasselt, afd 6, sectie F perceel 209n (partim: 5122 m²), F220s2(partim : 170m²), openbaar domein (weg: 608m²). Totale oppervlakte van het projectgebied: 5900 m².

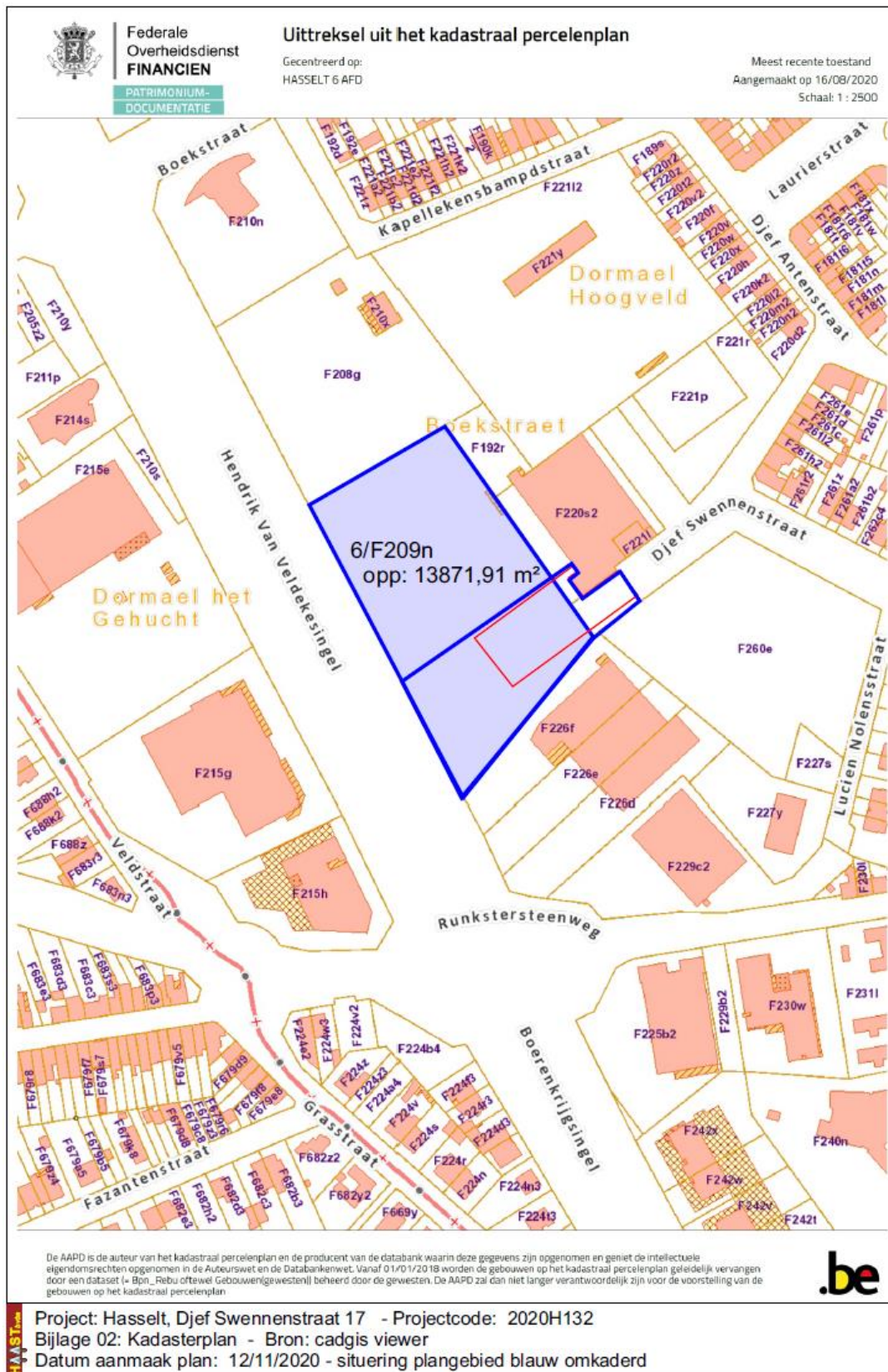

Fig. 2: Kadastraal uittreksel dd. 16/08/2020 © cadgis viewer

2. Aanleiding van het (voor)onderzoek

Beschrijving van de geplande werken¹

Aan de bestaande sporthal zal een nieuwe topsport-turnhal aangebouwd worden met aanleg van parkeerplaatsen en rijwegen aan de zuid- en westzijde van de nieuwbouw.

De nieuwe hal heeft een oppervlakte van 2175 m². De hal zal gefundeerd worden op zoelfunderingen aan de noord en zuidzijde op een onderlinge afstand van 5,14 m en aan de westzijde op een onderlinge afstand van 5,25 m. in totaal zijn 40 funderingszolen voorzien.

Principe is:

- zoelfundering voor kolommen met tussenliggende funderingsplaat en vorstrand
- plaatselijk worden er valkuilen voorzien (diepte: tot 120 cm + 30 cm fundering is 150 cm onder vloer van de sporthal)
- terrein helt af vanaf de ring: gebouw is deels ingegraven voorzien (op het diepste punt ca. 263 cm onder huidig maaiveld, aan de westzijde van de nieuwbouw, diepte inclusief aanzet funderingsvloer valkuilen).

Valkuilen zijn dieper aangelegde stroken in de vloer van de hal voor het plaatsen van kussens bij de toestellen.

De buitenaanleg is deels voorzien in klinkers op een waterdoorlatende fundering. Voor de funderingsopbouw van de buitenaanleg wordt een koffer voorzien van ca 50 cm dikte bestaande uit een onderfundering in grove steenslag, een fundering in fijne steenslag, daarop gestabiliseerd zand en een afwerkingslaag in betonklinkers.

De parkeerplaatsen worden aangelegd met waterdoorlatende grasdallen.

De hemelwaterafvoer van de nieuwe hal zal aangesloten worden op de bestaande riolering in de Djef Swennenstraat. De waterafvoer van de parking zal gebeuren via slokkers die eveneens aangesloten worden op RWA-riolering in de Djef Swennenstraat.

Er werden geen typedwarsprofielen aan gereikt.

3. Resultaten van het vooronderzoek zonder ingreep in de bodem

Archeologische verwachting

Het archeologisch potentieel van het projectgebied is op basis van de gekende en geraadpleegde bronnen moeilijk in te schatten. Het terrein is mogelijk licht, mogelijk ernstig verstoord gelet op de abrupte steilranden naar aanpalende terreinen en wegenis. Het terrein is bovendien geëgaliseerd in functie van de aanleg van sportvelden waardoor de kans bijzonder groot is dat archeologische sporen verdwenen zijn of tenminste sterk geroerd. Anderzijds bestaat de kans dat artefacten, indien er

¹ De meetstaat van uit te voeren werken is als privacy-fiche, niet zichtbaar voor het brede publiek toegevoegd aan het dossier in het loket van het agentschap onroerend erfgoed. Plannen zijn opgenomen in het verslag van het bureauonderzoek en als bijlagen daaraan toegevoegd.

aangetroffen worden, zich niet meer in hun oorspronkelijke positie bevinden maar in een (sterk) verstoorde context worden aangetroffen. Dat het microreliëf verstoord is blijkt duidelijk uit de digitale hoogtemodellen 1 m en het multidirectionale hill shade model 0,25 m. Het niveauverschil met de aanpalende weg, Hendrik van Veldekesingel aan de westzijde van het terrein, bedraagt 1,30 tot 1,50 m. Het verschil met het ten zuiden aanpalende terrein bedraagt 1,20 tot 1,30 m. Het terrein is bodemkundig gelegen in een natte zone, drainageklasse d en h, met hoge waterstanden vooral in de winterperioden waardoor het terrein minder aantrekkelijk was voor het vestigen van een kamp of (semi-)nomadische nederzetting.

Rekening houdend met bovenstaande gegevens kan de archeologische verwachting als volgt ingeschat worden:

Wat betreft de pre-stedelijke fasen (Steentijd – Vroege Middeleeuwen):

- Steentijd: op basis van de paleo-landschappelijk situering van het projectgebied, aan de rand van de valleitjes van de Dormaalbeek en de Windhalmbeek zou de verwachting naar steentijd vrij hoog mogen ingeschat worden. Maar, het terrein ligt grotendeels in een (zeer) natte zone, drainageklassen d en h; matig nat, sterk gleyig, onvoldoende tot slechte natuurlijke drainage, hetgeen het terrein weinig aantrekkelijk maakt voor het vestigen van een kamp of nederzetting. Bovendien zijn er de indicatie van (groot) grondverzet waardoor artefacten – indien er aangetroffen zouden worden – mogelijk in een sterk verstoorde en verplaatste positie worden aangetroffen. De verwachting naar een steentijdsite kan daarom als laag tot zeer laag ingeschat worden.
- Metaaltijden: in wezen zijn hier dezelfde argumenten aan te halen als die, die aangehaald werden voor de steentijd. De kans op het aantreffen van sporen uit de metaaltijden is matig tot laag omwille van de paleo-landschappelijke ligging van het projectgebied, maar wordt bijgesteld naar minimaal gelet op de historische bodemingrepen. Toch dient enigszins, ondanks de afstand van ruim 500 m tot het projectgebied, rekening te worden gehouden met de vondsten die aangetroffen werden op de cai-locaties 211766 / 211783. Op die site – de IKEA-site – werden sporen van begraving en “buitenerfse” activiteiten vastgesteld uit de (late) IJzertijd. Ergens in de omgeving van de vondsten op de IKEA-site kunnen sporen aangetroffen worden van een nederzetting. Gelet op de nabijheid van de Dormaalbeek en de Windhalmbeek is de kans niet onbestaande dat sporen daarvan worden aangetroffen binnen de projectzone.
- Romeinse Tijd – vroege Middeleeuwen: ook hier geldt dezelfde argumentatie als bovenstaand om de archeologische verwachting als matig in te schatten.
- Middeleeuwen: Tijdens de volle en late middeleeuwen was er sprake van een duidelijke stadsontwikkeling en een dichte bewoning binnen de historische kern van Hasselt. Buiten de stadswallen en met name in de zone waarin het projectgebied gelegen is bleven de antropogene activiteiten meer dan waarschijnlijk beperkt tot land- en tuinbouw. De indicaties af te leiden uit de historische kaarten wijzen op een mogelijk langdurig gebruik van de gronden in het projectgebied als landbouwgrond; er zijn geen aanwijzingen voor bebouwing.
- Nieuwe/nieuwste tijd: Tijdens de Nieuwe en Nieuwste tijd was er volgens cartografische en archivalische bronnen geen enkele sprake bebouwing en bewoning binnen de projectzone. De eerste bebouwing binnen het projectgebied verschijnt rond 1980 met de bouw van de huidige sporthal.

Het landschap evolueerde van een open, licht golvend terrein naar een steeds meer verstedelijkt gebied aan de rand vna de Hasselstse stadskern. Oorspronkelijk, gedurende de Middeleeuwen tot zelfs het derde kwart van de 20ste eeuw waren er uitgestrekte akkers en velden. De aanleg van de Grote Ring rondom Hasselt zorgde voor een versnelde verstedelijking in de omgeving van het projectgebied.

Het terrein evolueerde waarschijnlijk van een eerder zompig nat gebied naar akker en veld. Dit bleef zo tot rond 1979/1980. De aanleg van de Hendrik van Veldekesingel, de bouw van de sporthal en de aanleg van het sportveld gaat gepaard met een behoorlijk grondverzet waardoor er steile, abrupte niveauverschillen ontstaan met aan het projectgebied palende percelen. Het terrein wordt geëgaliseerd. In plaats van akker werd het terrein vanaf de jaren 1982/1983 gebruikt als sportveld / voetbalveld.

De geplande werken zijn voor heel het projectgebied mogelijk verstorend indien archeologische sporen aanwezig zouden zijn. Gelet echter op het mogelijk grote grondverzet in het verleden is de kans eerder klein dat er nog sporen worden aangetroffen.

4. Gemotiveerd advies

Het volledig uitsluiten van aanwezigheid van archeologische erfgoedwaarden binnen het projectgebied kan niet op basis van de gegevens af te leiden van de beschikbare bronnen. Wel kan gesteld dat de archeologische verwachting laag tot matig mag ingeschat worden. Het terrein lag oorspronkelijk meer dan waarschijnlijk in een natte omgeving met hoge grondwaterstanden waardoor het weinig aantrekkelijk was voor bewoning. Dat kan ook indirect afgeleid worden uit het feit dat, ondanks een sterk groeiende stad, dit gebied onbebouwd bleef. De eerste ingebruikname anders dan voor landbouwdoeleinden, dateert uit het vierde kwart van de 20ste eeuw. Het terrein wordt rond de jaren 1982/1983 aangelegd als een sportveld, geëgaliseerd, aansluitend bij de bestaande sporthal. Ondanks het feit dat er aanwijzingen zijn voor groot grondverzet kan de hoogstwaarschijnlijke afwezigheid van archeologische sporen niet éénduidig aangetoond worden. De hoogste archeologische verwachting wordt gesteld naar sporen, een sporensite, uit de IJzertijd / Romeinse periode.

5. Onderzoeksstrategie, onderzoeksmethode & technieken

Opgelegd wordt een archeologische prospectie met ingreep in de bodem uit te voeren doormiddel van parallelle proefsleuven van 2 m breed over de volle lengte van het terrein en west – oost gericht. De oriëntatie west - oost is ingegeven door het oorspronkelijke microreliëf op het terrein die hoofdzakelijk duidt op een daling van het terrein van west naar oost. Het gebruik van 2 m brede proefsleuven over de volle lengte van het terrein is volgens het onderzoeksrapport van het Agentschap Onroerend Erfgoed de meest efficiënte manier om archeologische sporen aan te snijden wanneer sporensites verwacht worden.

Indien uit de prospectie met ingreep in de bodem voldoende aanwijzingen blijken voor waardevol archeologisch erfgoed en een potentieel aan kennisvermeerdering voor het archeologisch

onderzoek, dan zal in een nota archeologie met beschrijving van de resultaten van de uitgevoerde onderzoeken en na aktename door het Agentschap Onroerend erfgoed, een deel of het volledige terrein afgebakend worden voor een archeologische opgraving.

Onderzoeksmethode en -technieken

Archeologisch proefsleuvenonderzoek

Gekozen wordt voor een archeologische prospectie met ingreep in de bodem uit te voeren doormiddel van parallelle proefsleuven van 2 m breed over de volle lengte van het terrein. De oriëntatie van de proefsleuven is zoals eerder geargumenteed west – oost, met de richting mee van het oorspronkelijk microreliëf, een licht van west naar oost dalend terrein.

Het proefsleuvenonderzoek dient vlakdekkend te worden uitgevoerd over het volledige terrein of de zone afgebakend na evaluatie van de landschappelijke profielputten.

De sleuven worden aangelegd met een kraan op rupsbanden met een graafbak van 1,80 m of 2 m breed. In elke sleuf wordt minstens één archeologisch vlak aangelegd over de volledige lengte en breedte van de sleuf onder begeleiding van minstens één erkend archeoloog bijgestaan door een archeoloog-assistent.

Van alle sleuven en kijkvensters zullen overzichtsfoto's worden gemaakt en van alle (antropogene) sporen ook detailfoto's. De sleuven en sporen worden ingemeten en gedocumenteerd aan de hand van beschrijvingen. Indien een spoor zich tegen de putwand bevindt, wordt het werkputprofiel opgeschoond om de relatie tussen het spoor en de bodemhorizonten te registreren. Sporen-, foto- en vondstenlijsten worden geregistreerd in het veld. Vondsten die binnen de sleuven of kijkvensters worden aangetroffen, worden per context ingezameld (vlak, spoor, enz.). Er dient een selectie van de sporen gecoupeerd te worden die afdoende is om de onderzoeksvragen te beantwoorden. In vermoedelijke diepe sporen zoals waterputten en waterkuilen wordt een boring gezet om te verifiëren of het om een dergelijk spoor gaat en om de diepte te bepalen. De erkend archeoloog/veldwerkleider is vrij in het bepalen van de noodzaak van aanvullende boringen en het aantal boringen.

Per proefsleuf wordt minimaal één profielkolom (minimaal 1 m breed) aangelegd waarbij ca. 30 cm van de moederbodem zichtbaar is. De locatiekeuze van deze profielputten is afhankelijk van de variabiliteit in de bodemopbouw.

Metaaldetectie: Sporen waarbij de metaaldetector een signaal geeft, worden aangeduid in de sporenlijst. Metaalvondsten worden enkel ingezameld als zij zich aan het vlak bevinden of als ze zich in een spoor bevinden dat gecoupeerd wordt. Ingezamelde vondsten worden op plan gezet met vondstnummer en de code *Md*. Ingezamelde metaalvondsten worden beschermd tegen degradatie van het materiaal.

Indien sporen worden gecoupeerd in functie van het beantwoorden van de vooraf opgestelde of door voortschrijdend inzicht opgeworpen onderzoeksvragen, worden de coupes ingemeten,

getekend (schaal 1:20) en gefotografeerd.

Na afloop van het onderzoek worden de sleuven gedicht om verdere degradatie van eventueel aanwezige sporen te voorkomen. Indien nodig worden kwetsbare sporen (graven, zeer ondiep bewaarde sporen) afgedekt met doek of plastic zodat ze in geval van een vervolgonderzoek in de vorm van een opgraving niet verder worden aangetast vooraleer ze onderzocht kunnen worden.

Vondsten gedaan bij de aanleg van het vlak worden als zodanig geregistreerd, indien mogelijk per laag waarin ze werden aangetroffen. Vondsten gedaan tijdens de aanleg van een spoor worden vanzelfsprekend aan het spoor gekoppeld.

Indien tijdens het couperen van sporen in functie van de beantwoording van onderzoeksvragen vondsten worden gedaan, worden deze eveneens gekoppeld aan het spoor.

Diagnostisch vondstmateriaal wordt aan een assessment onderworpen door een specialist teneinde de sporen en/of de aangetroffen vindplaats(en) te kunnen plaatsen in de tijd.

Het doel van **de proefsleuven** is de detectie van sites met bodemsporen. Hierbij moeten minimaal volgende onderzoeksvragen beantwoord worden:

- Welke zijn de waargenomen afzettingen en horizonten in de bodem, beschrijving + duiding?
- Is er sprake van verstoring van het bodemprofiel/ of de verschillende gelaagdheden? Zo ja, waar en tot welke diepte is hier sprake van? Om welke ingrepen gaat het hier? Is er een natuurlijke of antropogene verklaring voor?
- Is er sprake van een of meerdere begraven bodems? Op welke diepte bevinden zich deze bodems indien aanwezig?
- Wat zijn de verwachte conservering en gaafheid van eventuele archeologische resten, gelet op het voormalig grondgebruik, natuurlijke processen van erosie en verspoeling en de aard van de ondergrond?
- Zijn er bodems/zones die nog voldoende waardevol zijn voor prehistorie en/of voor sites met bodemsporen?
- Is er een bodemkundige verklaring voor de partiële / totale afwezigheid van archeologische sporen? Zo ja, waarom? Zo nee, waarom niet?
- Zullen de geplande werken, nieuwe aanleg, impact hebben op mogelijk aanwezig archeologisch erfgoed?

- Zijn er sporen aanwezig? Zo ja, geef een beknopte omschrijving.
- Zijn de sporen natuurlijk of antropogeen?
- Hoe is de bewaringstoestand van de sporen?
- Maken de sporen deel uit van één of meerdere structuren?
- Behoren de sporen tot één of meerdere periodes?
- Kan op basis van het sporenbestand in de proefsleuven een uitspraak worden gedaan over de aard en omvang van occupatie?
- Zijn er indicaties (greppels, grachten, lineaire paalzettingen, ...) die kunnen wijzen op een inrichting van een erf/nederzetting?

- Zijn er indicaties voor de aanwezigheid van funeraire contexten? Zo ja;
 - Hoeveel niveaus zijn er te onderscheiden?
 - Wat is de omvang?
 - Komen er oversnijdingen voor?
 - Wat is het, geschatte, aantal individuen?
- Wat is de relatie tussen de bodem en de archeologische sporen?
- Kunnen archeologische vindplaatsen in tijd, ruimte en functie afgebakend worden (incl. de argumentatie)?
- Wat is de vastgestelde en verwachte bewaringstoestand van elke archeologische vindplaats?
- Wat is de waarde van elke vastgestelde archeologische vindplaats?
- Wat is de potentiële impact van de geplande ruimtelijke ontwikkeling op de waardevolle archeologische vindplaatsen?
- Voor waardevolle archeologische vindplaatsen die bedreigd worden door de geplande ruimtelijke ontwikkeling: hoe kan deze bedreiging weggenomen of verminderd worden (maatregelen behoud *in situ*)?
- Voor waardevolle archeologische vindplaatsen die bedreigd worden door de geplande ruimtelijke ontwikkeling en die niet *in situ* bewaard kunnen blijven:
 - Wat is de ruimtelijke afbakening (in drie dimensies) van de zones voor vervolgonderzoek?
 - Welke aspecten verdienen bijzondere aandacht, zowel vanuit methodologie als aanpak voor het vervolgonderzoek?
- Welke vraagstellingen zijn voor vervolgonderzoek relevant?
- Zijn er voor de beantwoording van deze vraagstellingen natuurwetenschappelijke onderzoeken nodig? Zo ja, welke type staalnames zijn hiervoor noodzakelijk en in welke hoeveelheid?

Mogelijk vervolgtraject: een archeologische opgraving

Indien uit de prospectie met ingreep in de bodem voldoende aanwijzingen blijken voor waardevol archeologisch erfgoed en een potentieel aan kennisvermeerdering voor het archeologisch onderzoek, dan zal in een door het Agentschap Onroerend Erfgoed in akte te nemen nota archeologie een deel of het volledige terrein afgebakend worden voor een archeologische opgraving.

Voorziena afwijkingen ten aanzien van de Code van Goede Praktijk

Er wordt niet verwacht dat afwijkingen van de Code van Goede Praktijk zich zullen/kunnen voordoen.

Het onderzoeksdoel is bereikt wanneer op basis van het vooronderzoek met ingreep in de bodem een voldoende gefundeerde uitspraak kan worden gedaan over de aard, omvang en behoudenswaardigheid van de archeologische waarden in het plangebied en wanneer een eenduidig advies kan worden gegeven voor vrijgave van het terrein, een opgraving of behoud *in situ*.

Om te bepalen of het onderzoeksdoel is bereikt, gebruikt de erkende archeoloog de volgende

criteria:

Oppervlaktecriterium

Aangezien het principe van het voorgestelde proefsleuvenonderzoek gebaseerd is op een statistische manier van werken is het van belang dat een voldoende ruime dekking wordt verkregen. Bovendien is het van belang dat de spreiding van de sleuven over het hele terrein gewaarborgd wordt zodat uitspraken kunnen worden gedaan over het hele terrein.

Inhoudelijke evaluatie

De erkende archeoloog moet eventueel aanwezige archeologische waarden voldoende onderzoeken zodat uitspraken kunnen worden gedaan over onder meer datering, interpretatie en onderlinge samenhang van sporen.

Ruimtelijke evaluatie

De erkende archeoloog moet eventueel aanwezige archeologische waarden zodanig onderzoeken dat hij een uitspraak kan doen over de ruimtelijke spreiding van een of meerdere archeologische vindplaatsen in het plangebied.

Randvoorwaarden

Het terrein dient vrij toegankelijk te zijn en vrij van activiteiten zeker met het oog op de veiligheid voor personen / voorbijgangers aangezien vooral de proefputten en profielkolommen vrij diep uitgegraven kunnen worden.

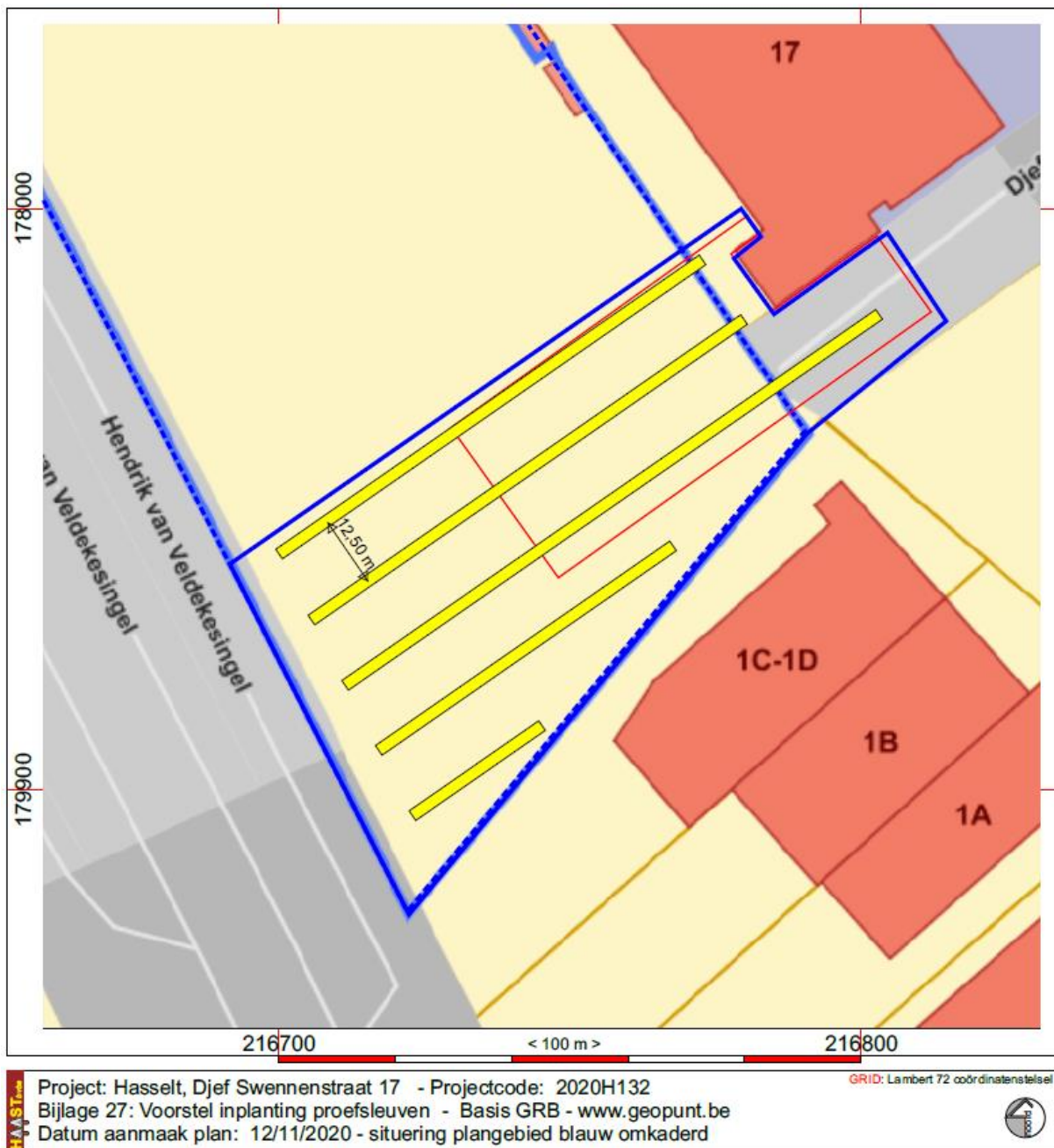

Fig. 3: Voorstel inplanting proefsleuven

6. Lijst van de afbeeldingen

- Fig. 1: Bounding Box
- Fig. 2: Kadastraal uittreksel © cadgis viewer
- Fig. 3: Voorstel inplanting proefsleuven

7. Bibliografie

Code van goede praktijk voor de uitvoering van en rapportering over archeologisch vooronderzoek en archeologische opgravingen en het gebruik van metaaldetectoren, versie 4.0.